Από τα ρεπορτάζ της επιστήμης (Πρωτ. Θωμάς Βαμβίνης)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 17 Νοεμβρίου, 2006

Κατά καιρούς δημοσιεύονται σε εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας άρθρα με θέματα αντλημένα από τις έρευνες της σύγχρονης επιστήμης. Ορισμένες εφημερίδες μάλιστα έχουν μόνιμες σελίδες αφιερωμένες στην σχετική αρθρογραφία. Τα άρθρα αυτά, όπως είναι φυσικό, προκαλούν το ενδιαφέρον κάθε φιλοπερίεργου αναγνώστη, προπαντός όταν οι τίτλοι τους είναι προκλητικοί.

Είναι γνωστό, βέβαια, ότι οι σοβαρές έρευνες, που προσθέτουν κάτι καινούργιο στην ανθρώπινη επιστήμη, δημοσιεύονται σε εξειδικευμένα επιστημονικά περιοδικά, όπου περνούν από κρίση ειδικών επιστημονικών επιτροπών. Τα άρθρα που δημοσιεύονται στον ημερήσιο η εβδομαδιαίο τύπο είναι συνήθως ρεπορτάζ πάνω σε δημοσιευμένες έρευνες η ακόμη εκλαϊκευμένες παρουσιάσεις σύνθετων επιστημονικών θεμάτων από έμπειρους ειδικούς επιστήμονες. Τα «επιστημονικά» ρεπορτάζ, ως καθαρά δημοσιογραφική εργασία, χαρακτηρίζονται συνήθως από την σύμφυτη με την δημοσιογραφία τεχνική της πρόκλησης του ενδιαφέροντος. Έτσι, αρκετές φορές, οι αρθρογράφοι τους βγαίνουν έξω από τα όρια της αυστηρής επιστημονικής δεοντολογίας, πλατειάζουν, φιλοσοφούν και θεολογούν η, πιο σωστά, μυθολογούν, προκειμένου να προκαλέσουν.

Οι συνηθισμένες προκλήσεις αυτού του είδους έχουν σχέση με την πίστη στον δημιουργό Θεό, την διδασκαλία της Εκκλησίας για την κυβερνητική και προνοητική ενέργεια του Θεού στην κτίση. Ορισμένοι αρθρογράφοι, λοιπόν, είτε απλώς για να προσελκύσουν αναγνώστες, είτε για να κτυπήσουν την εμπειρική βεβαιότητα των μελών της Εκκλησίας, ότι ο Θεός δημιούργησε και κυβερνά τον κόσμο, αφήνουν την ενασχόλησή τους με το επιστητό του υλικού κόσμου και περνούν, χωρίς τον κατάλληλο πνευματικό εξοπλισμό, χωρίς «ένδυμα γάμου», ντυμένοι μόνο με τα ράκη μιας επιστημονικοφανούς θρασύτητας, στην περιοχή της θεολογίας.

Σχετικά πρόσφατα στο Βήμα της Κυριακής (27/8/2006), κάποιος αρθρογράφος, παρουσιάζοντας τον ισχυρισμό ορισμένων ερευνητών, ότι ανακάλυψαν τον μηχανισμό της δημιουργίας του Σύμπαντος, έκρινε ότι μπορούσε να σαρκάση την πίστη σε δημιουργό Θεό. Το δικαίωμα αυτό θέωρησε ότι του το δίνουν ο Νομπουγιούκι Σακάι και οι συνάδελφοί του στο Πανεπιστήμιο Γιαμαγκάτα της Ιαπωνίας, που «υποστηρίζουν ότι βρήκαν τον τρόπο για να δημιουργήσουν ένα

ολοκαίνουργιο πλήρες σύμπαν με τη βοήθεια ενός επιταχυντή σωματιδίων». Το άρθρο αυτό έχει τον προκλητικό τίτλο: «Πως να δημιουργήσετε ένα σύμπαν» και στον πρόλογό του γράφει τα εξής χαρακτηριστικά: «Ένα από τα καλά του να είναι κανείς Θεός είναι ότι δεν έχει να αντιμετωπίσει ιδιαίτερο ανταγωνισμό. Από αρχής κόσμου κανείς δεν έχει ποτέ υπερηφανευθεί ότι διαθέτει τις απαραίτητες δεξιότητες για να δημιουργήση ένα Σύμπαν. Τώρα όμως τα πράγματα ίσως αλλάξουν. "Οι άνθρωποι γίνονται πιο ισχυροί" λέει ο Αντρέι Λίντε, κοσμολόγος του Πανεπιστημίου Στάνφορντ της Καλιφόρνιας. "Ίσως ήλθε η ώρα να επαναπροσδιορίσουμε τον Θεό ως κάτι περισσότερο εξελιγμένο από το να είναι απλώς ο δημιουργός του Σύμπαντος". Η σαρκαστική παρατήρηση του Λίντε έρχεται μετά την ανακοίνωση μιας ανακάλυψης η οποία ενδέχεται να προσφέρη ένα σημαντικό όπλο στους επιστήμονες». Είναι η ανακάλυψη των ερευνητών του Πανεπιστημίου Γιαμαγκάτα της Ιαπωνίας, την οποία προαναφέραμε.

Η δήλωση του Αντρέι Λίντε και η ατμόσφαιρα μέσα στην οποία την τοποθετεί ο αρθρογράφος χρειάζονται σχολιασμό. Ο Αντρέι Λίντε είπε: «Ίσως ήλθε η ώρα να επαναπροσδιορίσουμε τον Θεό ως κάτι περισσότερο εξελιγμένο από το να είναι απλώς ο δημιουργός του Σύμπαντος». Αυτή η πρόταση, τοποθετημένη μετά από όσα έγραψε ο αρθρογράφος για «τα καλά του να είναι κανείς Θεός», οπωσδήποτε φορτίζεται με σαρκαστικό περιεχόμενο. Είναι σαν να στέκεται απέναντι στους πιστούς και να τους λέη ειρωνικά: «Αν θέλετε να πιστεύετε σε Θεό, διαμορφώστε κάπως αλλιώς την πίστη σας, γιατί αυτά που μέχρι τώρα δεχόσασταν, δεν ισχύουν πλέον». Προσεχτικότερη ανάγνωση όμως της δήλωσης του Λίντε δεν δείχνει σαφή σαρκασμό της πίστης, αλλά μάλλον αυτοσαρκασμό.

Ο Αντρέι Λίντε φαίνεται ότι ταλαιπωρείται από μια νόσο που προσβάλλει κυρίως τους φυσικούς –όχι, βέβαια, όλους– και η οποία έχει ως σύμπτωμα την αδυναμία τους να δεχθούν ο,τιδήποτε βρίσκεται έξω από το επιστητό τους. Ο Θεός γι' αυτούς, όταν δεν τον αρνούνται, γίνεται δεκτός σαν μια ασαφής, αόρατη δύναμη μέσα στην φύση. Όποιος διακατέχεται από μια τέτοια θεολογική αντίληψη είναι φυσικό να έχη ανάγκη από έναν επαναπροσδιορισμό του Θεού, όταν ο άνθρωπος αποδειχθή ικανός να δημιουργήση «ένα ολοκαίνουργιο πλήρες σύμπαν με τη βοήθεια ενός επιταχυντή σωματιδίων». Διότι ο Θεός πρέπει να είναι και να έχη κάτι περισσότερο από τους ανθρώπους.

Ο Λίντε φαίνεται ότι μιλάει κλεισμένος μέσα σε έναν ενδοκοσμικό θεολογικό ορίζοντα. Γι' αυτό, η δήλωσή του αν απομονωθή από τους σχολιασμούς του αρθρογράφου, ακούγεται περισσότερο σαν μια έκφραση υπαρξιακής αγωνίας, που δεν ικανοποιείται μέσα στο πλαίσιο της θεολογίας που γνωρίζει και λιγότερο σαν ένας σαρκασμός της πίστης. Είναι χαρακτηριστικό ότι μιλάει σε πρώτο πληθυντικό πρόσωπο: «Ίσως ήλθε η ώρα να επαναπροσδιορίσουμε...». Δεν διαχωρίζει, δηλαδή, τον εαυτό του από αυτούς που θέλουν να πιστεύουν στο Θεό. Έτσι, η άποψή του

μπορεί να γίνη δεκτή από έναν Ορθόδοξο Χριστιανό, σαν αποτέλεσμα ωρίμανσης της φυσικής θεολογικής του συνείδησης. Πιθανώς να κατάλαβε αυτό που δεν αντιλήφθηκε ο αρθρογράφος, ότι, δηλαδή, ο Θεός δεν μπορεί να είναι εξαρτημένος από την δημιουργία Του, ότι είναι κάτι πέρα από αυτήν. Αν είναι έτσι τα πράγματα, τότε ο Αντρέι Λίντε πλησιάζει αρκετά στην ορθόδοξη θεολογία, η οποία διδάσκει ότι ανάμεσα στον Θεό και την δημιουργία υπάρχει χαώδης διαφορά και ότι η δημιουργία του σύμπαντος κόσμου δεν εξαντλεί την ανεξάντλητη ενέργεια του Θεού, η οποία δεν έχει μέτρο, αλλά είναι κάτι το απειροελάχιστο σε σχέση με την απερινόητη δύναμή Του.

Για να δούμε, όμως, τα πράγματα μέσα από την δική μας εκκλησιαστική σκοπιά, πρέπει να κάνουμε δύο ακόμη παρατηρήσεις.

Πρώτον• η υπεροπτική στάση του αρθρογράφου απέναντι στην πίστη δεν τον άφησε να καταλάβη κάτι πολύ απλό για έναν πιστό. Αυτό που ανακάλυψαν οι Ιάπωνες ερευνητές ήταν το πως πιθανώς ο Θεός δημιούργησε το Σύμπαν. Επιπλέον, αν υποτεθή ότι θα κατορθώσουν κάποια στιγμή να δημιουργήσουν ένα νέο ολοκαίνουργιο Σύμπαν, αυτό θα γίνη κατά μίμηση της δημιουργίας του Σύμπαντος που υπάρχει. Θα μιμηθούν, δηλαδή, τον Θεό στην ανασύνθεση κάποιων στοιχείων της ύλης, τα οποία Εκείνος δημιούργησε από το μηδέν. Σημειωτέον, βέβαια, ότι τα σωματίδια στον επιταχυντή δεν είναι το «μη ον» από το οποίο ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο.

Δεύτερον• η υπεροψία που επιδεικνύουν απέναντι στην πίστη κάποιοι από τους επιστημολογούντες οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο «πνεύμα» της σύγχρονης ανθρώπινης επιστήμης, κυρίως της φυσικής, η οποία ασχολείται με την γνώση απρόσωπων δυνάμεων και μηχανισμών της φύσεως. Αυτές οι δυνάμεις ούτε ελευθερία έχουν, ούτε αγάπη. Στόχος, μάλιστα, του άνθρωπου με την γνώση αυτή είναι η καθυπόταξη όλων των πραγμάτων που βλέπει η απλώς αισθάνεται γύρω του. Δηλαδή, το «πνεύμα» αυτής της επιστήμης είναι υπεροπτικό και δυναστικό. Δεν έχει καμμιά σχέση με την γνώση και την δοξολογία του Δημιουργού. Γι' αυτό, με κάθε μικρή της επιτυχία εμφυσά μεγάλη συμπλεγματική υπεροψία σε όσους ερευνητές της δεν έχουν πνευματικά αντίβαρα.

Δεν είναι όμως τα πράγματα έτσι σε μας• η, πιο σωστά, δεν πρέπει να είναι. Μέσα στην Εκκλησία η αμέριμνη ψυχή του ανθρώπου, «ένεκα της εις Θεόν ελπίδος», εκ φύσεως κινείται στην «κατανόηση των κτισμάτων». Όμως, ο Ορθόδοξος άνθρωπος δεν κλείνεται στα κτίσματα, ούτε τον ελκύει μονομερώς η γνώση τους. Ελκύεται από την γνώση του Θεού, είτε είναι μορφωμένος, είτε αμόρφωτος. Κινείται με απλότητα και ταπείνωση. Σκέφτεται όπως ο όσιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, που έγραφε: «Αν ο Κύριος δεν μας έδωσε τη δύναμη να μάθωμε πως έχουν κτισθή πολλά πράγματα του κόσμου, αυτό σημαίνει πως αυτό δεν ήταν αναγκαίο... Η ορθόδοξη ψυχή έχει διδαχθή

από την χάρη να προσκολλάται στον Κύριο και την Άχραντη Μητέρα Του... Με τον γήινο νου δεν μπορούμε να μάθωμε ούτε πως έγινε ο ήλιος. Κι όταν παρακαλούμε τον Θεό: “Πες μας πως έκανες τον ήλιο”, τότε ακούμε καθαρά στην καρδιά μας την απάντηση: “ταπείνωσε τον εαυτό σου και θα γνωρίσης όχι μόνο τον ήλιο, αλλά και τον Δημιουργό Του”».

Ο στόχος του Χριστιανού δεν είναι η καθυπόταξη της δημιουργίας, αλλά η ενότητα με τον Δημιουργό.

(Πηγή: "Εκκλησιαστική Παρέμβαση" Οκτώβριος 2006)